

Het kasteel 'ter Donct'

De lezer-meerwaardezoeker die, na kennisgeving van wat volgt, het plan zou opvatten dit sinds 12 april 1974 beschermd monument te gaan ontdekken, weze gewaarschuwd voor een mogelijks teleurstellende ervaring.

Wat eertijds een riant 'huys van plaisance' moet zijn geweest, is in de loop der eeuwen gedegradeerd tot een wat vervallen kasteelhoeve die zich tijdens de laatste decennia lijkt te hebben weggestopt in een hoog opgeschoten groene gordel, en daardoor praktisch niet meer zichtbaar is voor de buitenwereld. Gelukkig zijn er tal van illustraties en foto's beschikbaar die ons een fraaier beeld bezorgen van dit landgoed dat kan bogen op een rijk en bewogen verleden.

We hebben het hierboven reeds aangestipt: de oudst gekende vermelding van 'ter Donct' is verbonden aan de naam van ene **'Gerard de le Donct'** die opduikt in een oorkonde van juli 1291.¹ In deze in het (Picardisch) Frans opgestelde akte geeft hij als leenheer, en ook namens zijn moeder toelating tot de verkoop van tienden op zijn leen te Kwaremont ten voordele van de abdij van Beaulieu te Petegem.

We mogen geredelijk aannemen dat hij toen reeds de eigenaar/bewoner was van het landgoed dat naar zijn naam verwijst. Een onderzoek naar de bouwgeschiedenis wijst immers uit dat het oudste bouwvolume vermoedelijk dateert van de 13de, mogelijks 12de eeuw.²

Dit kubusvormig gedeelte, opgetrokken uit Doornikse kalksteen, vertoont een aantal kenmerken van wat in de bouwgeschiedenis bekend staat als een **'woontoren'**.

Dit woningtype ontstond in een tijd dat strategische motieven bepalend waren. Deze 'hoogbouw' telde meerdere bouwlagen die de woon- en nutsruimten boven elkaar stapelde, en in noodgeval makkelijker te verdedigen waren dan een traditioneel horizontaal uitgebouwde woning.

Daarnaast had een woontoren ook een dominante functie te vervullen: het gebruikte materiaal – duurdere steen in plaats van hout – wekte reeds ontzag, maar vooral het visueel effect – het uittorenen boven de omgeving – moest ontzag afdwingen en de status van de heer van 'ter Donct' onderlijnen.

Bovendien tonen oude kaarten aan (zoals de Ferraris hieronder) dat 'de burcht' oorspronkelijk omwald was met een ringvormige slotgracht, en dat de gehele site, inclusief het neerhof, duiventoren, bakhuis, poortgebouw, schuren, stallen.. op haar beurt omgeven was door een gracht, die gevoed werd door de Molenbeek.

¹ R.A.GENT, Inventaris van het archief van de Abdij van Beaulieu te Petegem bij Oudenaarde – Charters (1145-1691), p. 35-99 / J. Verschaeren, regest 14 & 15.

² Chr. DESCHAUMES, *Op.cit.* p. 141 e.v.

Vermelden we nog dat op de gevels diverse metseltekens in gesinterde baksteen zijn aangetroffen, ³ evenals sterk verweerde restanten van een bas-reliëf en van twee wapenschilden. Deze worden voor het eerst beschreven door Armand Heins, inmiddels al ruim een eeuw geleden.⁴

In diezelfde publicatie beschrijft hij ook in lyrische bewoordingen het – intussen helaas verdwenen – gedenkteken voor Philips Pielvaeke, in de kerk van Berchem (A° 1552), (zie hiernaast).

Lees even mee wat op de banderol te lezen stond:

*Philips Pielvake, gheweest in werde
heer van der Donckt en Manneghem mede
ligt in't graf onder d'erde
God, verleen hem d'eeuwighe vrede.*

Volgens Broeckaert en De Potter ⁵ zou het wapen op dit

grafmonument gelijkenis hebben vertoond met dat op de voorgevel van de manoir, maar dat wordt geenszins bevestigd door wat nog te zien is op een detail van de foto hieronder.⁶ Daarop is nog duidelijk de vorm van een wapenschild te herkennen, met daarboven de helm met helmteken, voorstellend een gevleugelde dierenkop (hert?) in profiel, met aan beide zijden een uitwaaierend helmkleed. Onderaan een

brede banderol, met sporen van drie rijen gesculpteerde tekst, waarvan sommige letters nog ontcijferbaar zijn. Dit spoort nergens met wat de hierboven vermelde auteurs menen herkend te hebben.

³ Id., *Op.cit.* p. 146 e.v.

⁴ A. HEINS, *Quelques constructions et quelques sculptures anciennes aux environs d' Oudenaerde*, in : *Handelingen G.O.K.O.*, dl III, Oudenaerde, 1910-1911, p. 239-248.

⁵ J. BROECKAERT, F. DE POTTER, *Geschiedenis der gemeenten der Provincie Oostvlaanderen*, 6de reeks, arr. Oudenaerde, dl I, *Berchem*, Gent, 1903.

⁶ Deze niet gedateerde foto's komen uit de collectie van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Jubelpark, Brussel, en werden er op 07-02- 1985 besteld door wijlen Raymond Verdonck uit Mortsel. We kunnen ze bijgevolg dateren als vermoedelijk gemaakt eind de jaren zeventig, begin jaren tachtig.

Een familiewapen?

In zijn geschiedenis der familiewapens vermeldt Cornelis Pama⁷ een wapenbrief, opgemaakt en ondertekend door een genaamde P. de Launay op 6 mei 1651, waarop bovenstaand wapen is afgebeeld, met daaronder volgende tekst:

Je sousigné Reij d' armes de sa
Mal]jes]té du tiltre de Brabant, certifie et
atteste, a tous quil appartiendra, que les
armes cij dessus depeintes et blasonnees sont
celles de l' ancienne et noble famille de Ver-
donk autrement Vanderdonck, originaire
du Duché de Brabant, selon quil m' est
apparu par mes reg[ist]res armoriaux, fait
à Bruxelles ce 6. Maij 1651.

P: de Launaj
Concordantiam attestor
Henr[i] Otters, secret[ariu]s

(in vertaling:)

'Ik, ondergetekende, wapenmeester van Hare
Majesteit, heer van Brabant, verklaar en getuig, aan
allen die het aanbelangt, dat het wapen hierboven
beschreven, toebehoort aan de vroegere en adellijke
familie Verdonck, ook Vanderdonck genoemd,
afkomstig van het hertogdom Brabant, zoals door mij
gekend in mijn wapenregisters. Opgemaakt te Brussel

op

6 mei 1651.'

P: de Launaj

bevestigt de gelijkvormigheid:

Henri Otters, secretaris

In het Frans luidt de omschrijving: *Armes: fascé de gueules et d'or de huit pièces, chargé d'un sautoir d'argent brochant sur le tout; l'écu surmonté d'un casque d'argent grillé et liséré d'or, orné de son bourrelet et de ses lambrequins d'or et de gueules. Cimier: une tête et col d'un chameau au naturel, entre un vol à l'antique aux armes de l'écu.* In onze taal luidt dat : *Het wapen gedwarsbalkt van goud en keel (rood) van acht stukken; een schuinkruis van zilver over alles heen. De helm van zilver, getralied en geboord van goud. Helmteken: een kameelkop met hals van natuurlijke kleur tussen een antieke vlucht van het schild. Wrong en dekkleden van goud en keel.*

Er zijn echter meerdere argumenten om de authenticiteit van deze wapenbrief in vraag te stellen. Vooreerst: de auteur van dit attest is een van de broers de Launay, genealogen en

⁷ Cornelis Pama, "Heraldiek. Geschiedenis der familiewapens van de middeleeuwen tot heden, Utrecht/Antwerpen, 1958.

Soldaten onder Napoleon

Sinds 1 oktober 1795 maakten de Zuidelijke Nederlanden en het Prinsbisdom Luik officieel deel uit van de Franse Republiek, en vielen dus ook de Vlaamse jonge mannen tussen 20 en 25 jaar onder het systeem van de “conscriptie”. In feite een begrip dat ook in onze contreien al langer bestond: denk aan de ‘Lijsten der weerbare mannen’ die op vele plaatsen al in de 16de eeuw werden opgemaakt. De centrale besturen van de departementen werden belast met het opmaken van de conscriptielijsten, en dat werd door het doelpubliek niet op gejuich onthaald.

Voor het eerst immers werden de jongeren uit onze gewesten verplicht dienst te nemen in een bezettingsleger om te gaan vechten voor idealen die hen vreemd waren, en dit op ver afgelegene en onbekende slagvelden. Deze verplichte en algemene legerdienst stuitte zowat overal op verzet en was onder meer mede de aanleiding tot de zogenaamde ‘Boerenkrijg’, eind 1798.

De verantwoordelijkheid voor de lichteningen, het samenstellen van het opgelegd contingent rekruten lag bij de departementen. Ontbrekende aantallen moesten aangevuld worden door dienstplichtigen uit de volgende lichteing. Men rekende op vrijwilligers, maar omdat ook dit tegenviel, werd de gehate loting ingevoerd om de opgelegde quota te halen, en ontstond quasi tegelijk de mogelijkheid zijn legerdienst te ontlopen door een plaatsvervanger in te kopen.⁸

In ons bestand vonden we een tweeëntwintigtal namen terug van jonge naam-genoten uit Ronse en omgeving die als *conscrits* geregistreerd werden.⁹ De gegevens over hun loopbaan, standplaats enz. die in de index zijn opgenomen, blijven in de meeste gevallen vrij summier.

Een leuk detail evenwel: van de meeste rekruten komen we hun lichaamslengte te weten.

Een totaal van zeventien gevallen kun je statistisch misschien niet als erg representatief

beschouwen, maar de uitkomst op een gemiddelde van 1,625 m. bevestigt dan toch wat we uit andere bronnen al wisten: onze voorvaders waren beduidend kleiner dan de mannen van onze huidige generatie. Volgens een betrouwbare bron¹⁰ behoren onze mannelijke landgenoten momenteel zelfs tot de grootste ter wereld: zij meten gemiddeld 1,817 m en komen daarmee op de tweede plaats na onze Nederlandse burenen die 1,825 m halen. In 1914 was de gemiddelde lengte hier 1,672 m voor de mannen. Een groei m.a.w. van 14,5 cm. Ten opzichte van de cijfers uit de tijd van de lotelingen, zelfs bijna 20 cm. (Die groeispuurt is echter heel wat minder bij onze vrouwelijke partners, die zich met een gemiddelde lengte van 1,655 m moeten tevreden stellen met een 21ste plaats.)

Opvallend is ook dat we vier broederparen aantreffen in onderstaande lijst, waaronder zelfs een koppel tweelingbroers (20 + 21) die samen ingelijfd worden in dezelfde 28ste compagnie van het 26ste infanterieregiment. Een deserteert in 1808, de tweede wordt krijgsgevangene in 1810, en komt slechts twee jaar later vrij. Voor de broers **Joannes Franciscus** (13) en **Basile** (3) is het ook geen succesverhaal geworden: de eerste wordt als dienstweigeraar veroordeeld en deserteert in 1809, net als zijn jongere broer in 1813. Van de broers **Alexander** (2) en **Petrus Augustinus** (16) wordt eerstgenoemde in 1806 afgekeurd, twee jaar nadat zijn oudere broer is opgeroepen.

Een gelijkaardig verhaal is het voor **Leopold** (18) en **Petrus Josephus** (19) waar eerstgenoemde wordt opgeroepen voor de lichteing 1811, nadat zijn oudere broer twee jaar eerder werd geweigerd wegens zijn te kleine gestalte (1,53 m). Ietwat verwonderlijk, want rekrut **Basile** (2) werd in 1809 toch (wellicht tegen zijn zin) ingelijfd hoewel hij slechts 1,51 m groot was. **Emmanuel** (7) tenslotte wordt in 1805 opgeroepen, een jaar nadat zijn broer **Joannes Franciscus** (15) voor desertie is veroordeeld.

⁸ Info: ‘Project Archief De Loteling’

⁹ Via de *Index Belgische soldaten onder Napoleon*

¹⁰ Een onderzoek uitgevoerd door eLife, in: de Redactie.be (26-07-2016)

Dragers van een erfelijk molenaarsgen?

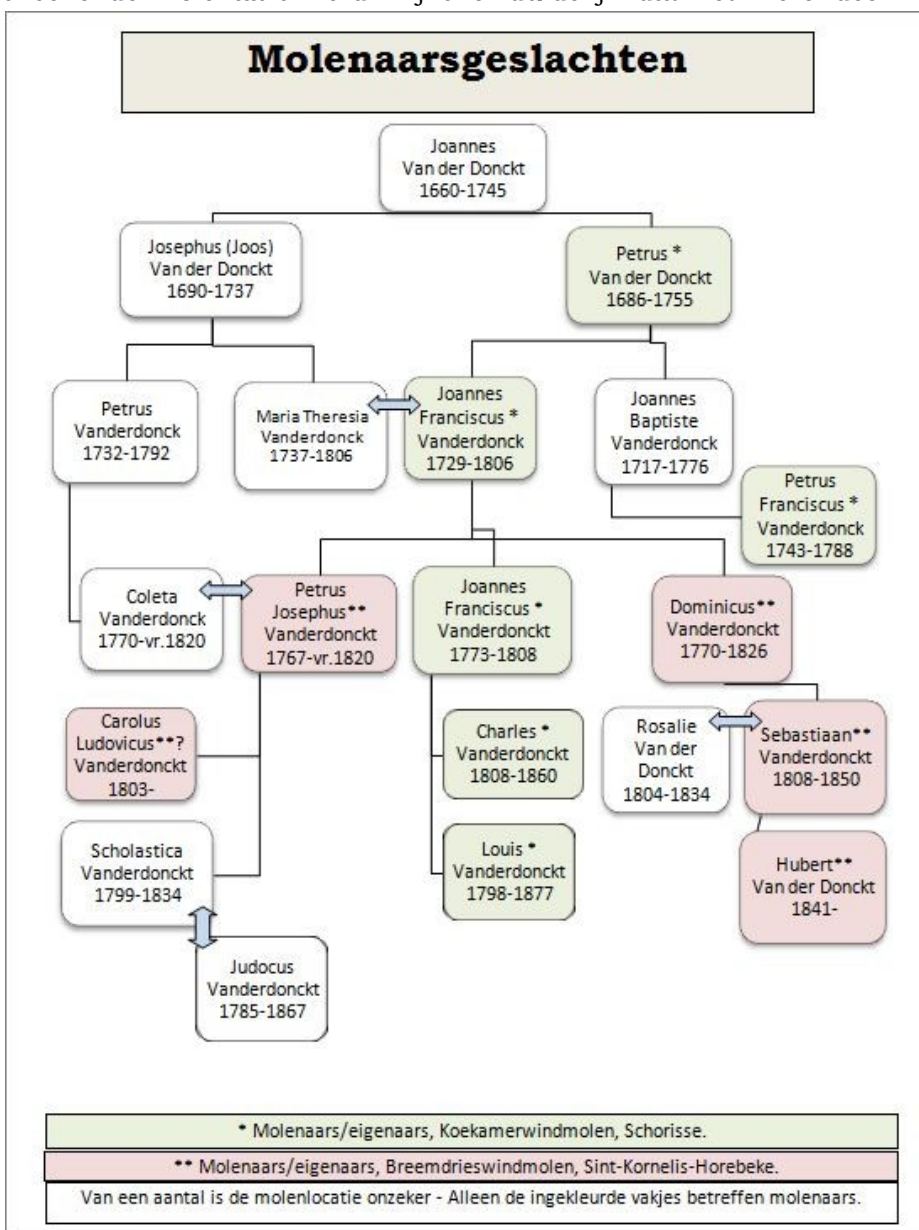
Van een vierendertigtal naamgenoten in ons genealogisch bestand kwamen we te weten dat ze molenaar van stiel waren. Het zullen er ongetwijfeld een pak meer zijn geweest, maar het is pas vanaf de 19de eeuw dat we daar kijk op krijgen, omdat vanaf dan het beroep vermeld wordt van de contractanten of de getuigen in de akten van de Burgerlijke Stand. Over de bezigheden van hun voorgangers blijven we dikwijls in het ongewisse, een toevallig aangetroffen vermelding in een Staat van Goed of een rekening niet te na gesproken.

In sommige gevallen blijft het ook onduidelijk of zij eigenaar of pachter waren van de molen, of gewoon 'muldersgast', zoals we er ook vaak het raden naar hebben of zij met wind- dan wel met waterkracht maalden.

Gelukkig is er door diverse molenverenigingen in Vlaanderen over ons rijk molenpatrimonium al heel wat onderzoekswerk verricht, waardoor we heel wat aanvullende en verhelderende informatie op het spoor kwamen. O.m. over de molenaars hieronder, die het van de windkracht moesten hebben, maar ook over de 'watermolenaars' die verderop aan bod komen.

Bij het oplijsten van de ons bekende molenaars werd vrij snel duidelijk dat het merendeel geboren en getogen was in **Schorisse**, en dat het molenaarsberoep in verschillende Van der Donckt-takken van generatie tot generatie werd doorgegeven. Uiteraard zal dat op de eerste plaats met het vererven van het familiepatrimonium te maken hebben gehad.

Een tweede vaststelling: de Van der Donckt's uit Schorisse trouwden blijkbaar graag bin-nen de familie. In nevenstaand organigram kan u twee huwelijken terugvinden tussen achterneef en achternicht: het echtpaar Maria Theresia en Joannes Franciscus Vanderdonck hebben dezelfde grootvader, en hun zoon Pieter Joseph trouwt met een nichtje van zijn moeder, Coleta Vanderdonck. De partner van hun dochter Scholastica is dan wel een Vanderdonckt uit Schorisse, maar geen nauwe verwante. Dat geldt eveneens voor de vrouw van Sebastiaan, Rosalie, die een telg is uit de Zegelsemse Van der Donckt-kostersfamilie.

De korenwindmolen van Bossenare-Etikhove

Zoals in bovenstaand organigram reeds is aangegeven, hebben we niet altijd kunnen achterhalen van welke molen zij eigenaar of pachter waren, maar mits wat volgehouden speurwerk, is dat ons in een aantal gevallen wel gelukt.

Via een vermelding in een Staat van Goed¹¹ weten we dat **Judocus van der Donckt**, geboren ca.1625 te Zegelsem, bij leven schepen en baljuw te Etikhove, eigenaar was van de windmolen op Bossenare (zie XII.69).

We kunnen geredelijk aannemen dat hij ook effectief molenaar was zoals zijn zoon, eveneens

Judocus genaamd, geboren te Etikhove op 2 februari 1660. **Joos jr.** werd eigenaar van de molen toen zijn vader stierf in 1705, maar overleefde zijn vader nauwelijks drie jaar (zie XIII.84).¹² In 1745 blijkt de molen verworven te zijn door zijn dochter **Joosijne**, gehuwd met **Pieter Frans van Cauwenberghe**¹³

Prentkkaart Nels, s.d. - Verzameling Ons Molenheem

De nieuwe Bossenaremolen (eigen foto)

De oudst gekende vermelding van de Bossenare-molen dateert van 1553. Eigenaar was toen Joos van Joignie, baron van Pamele. Maar, gelegen op de Bossenareheuvel, één der hoogste punten van de streek, lijkt het aannemelijk dat daar al langer met windkracht gemalen werd.

De naam Bossenare zou van uit het Romaans-Merovingisch tijdperk stammen en afgeleid zijn van 'buxinaria', wat dan weer zou verwijzen naar de ons welbekende buxusplant.

De windmolen werd op 12 juli 1928 verkocht, en de nieuwe eigenaar, Leo Noterman, zette meteen het windmalen stop en liet naast de windmolen een mechanische maalderij optrekken. De houten windmolen zelf werd, ondanks reddingspogingen van o.m. kunstschilder Valerius De Saedeleer, afgebroken op 12 april 1939. De bouwvallige molenkast was gaan overhellen, en dat werd als een veiligheidsrisico ingeschat.¹⁴

In de jaren 1992-1997 herrees op nagenoeg dezelfde plek de '**Nieuwe' Bossenaarmolen** met onderdelen van de 'Tukmolen', een staakmolen uit Impe, en werd in december 2016 als schenking aanvaard door de gemeente Maarkedal.

¹¹ St. v. G. Etikhove, B/66 van 08/08/1705, (p.56)

¹² St. v. G. Etikhove, B/68 van 03/01/1710, (p.56)

¹³ St. v. G. Oudenaarde/Pamele 13-04-1745

¹⁴ www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=3196 & www.molenechos.org/molen.php?AdvSearch=243

Nedermolen – toestand okt. 2009

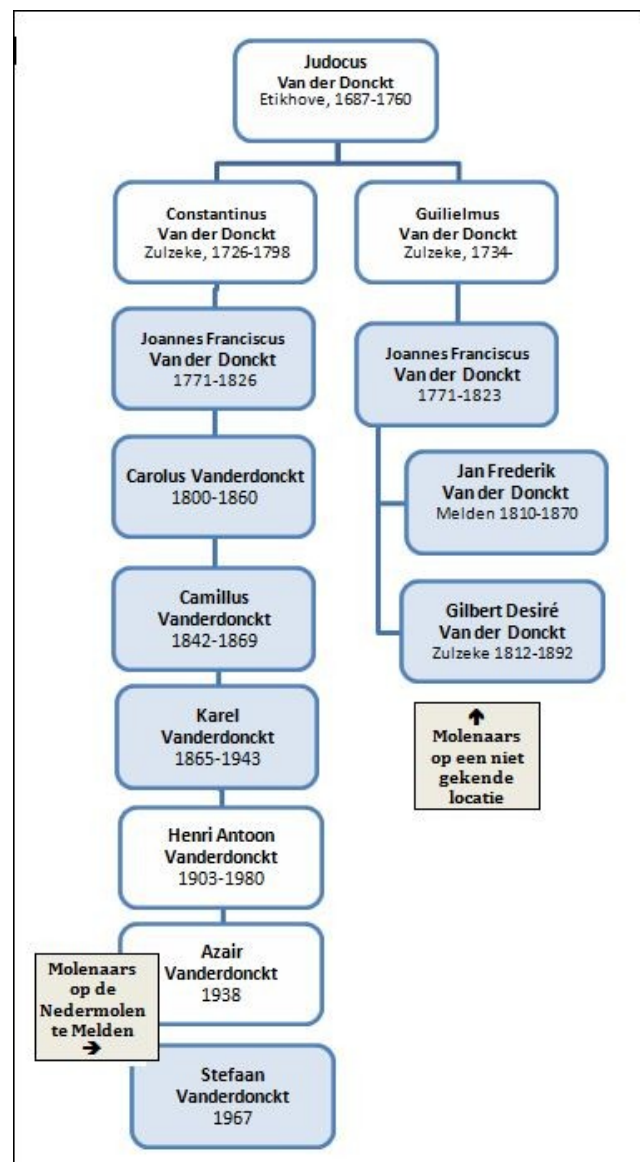
De Nedermolen van de Pladutse te Melden

Deze historische molen is een koren- en olie-watermolen met een bovenslagrad van 3,5 m diameter, en wordt reeds in 1574 en 1577 vermeld in de penning-kohieren.

Ook hier zijn generaties lang Van der Donckt's als molenaars bedrijvig geweest. Aanvankelijk als pachters, later als eigenaars. In 1820 wordt **Joannes Franciscus Vanderdonckt** (zie XVI.127) vermeld als pachter, en in 1845 is de molen in bezit van de familie van Pottelsberghe de La Potterie.

Diezelfde vermogende familie die reeds in 1783 de heerlijkheid 'ter Donckt' had verworven. Eigenlijk niet zo verwonderlijk als men voor ogen houdt dat de Nedermolen in Pladutse ligt, een grensgebied met de genoemde heerlijkheid.

Na het overlijden van **Charles Vanderdonckt**, de zoon van Joannes Franciscus in 1860, verwerft zijn zoon **Camille** (zie XVIII.109) in 1863 de molen in eigendom, net voor zijn huwelijk met **Octavie De Donder**. Hij is op dat ogenblik pas 20 jaar, en overlijdt als zesentwintigjarige op 8 augustus 1869. Hij laat drie onmondige kinderen na en een echtgenote die in verwachting is van hun dochtertje, Zoë. Zijn weduwe slaagt er blijkbaar in het maalbedrijf in stand te houden. Meer zelfs, in 1885 wordt het molenhuis vernieuwd, vergroot en voorzien van een stoommachine als alternatieve aandrijfbron.

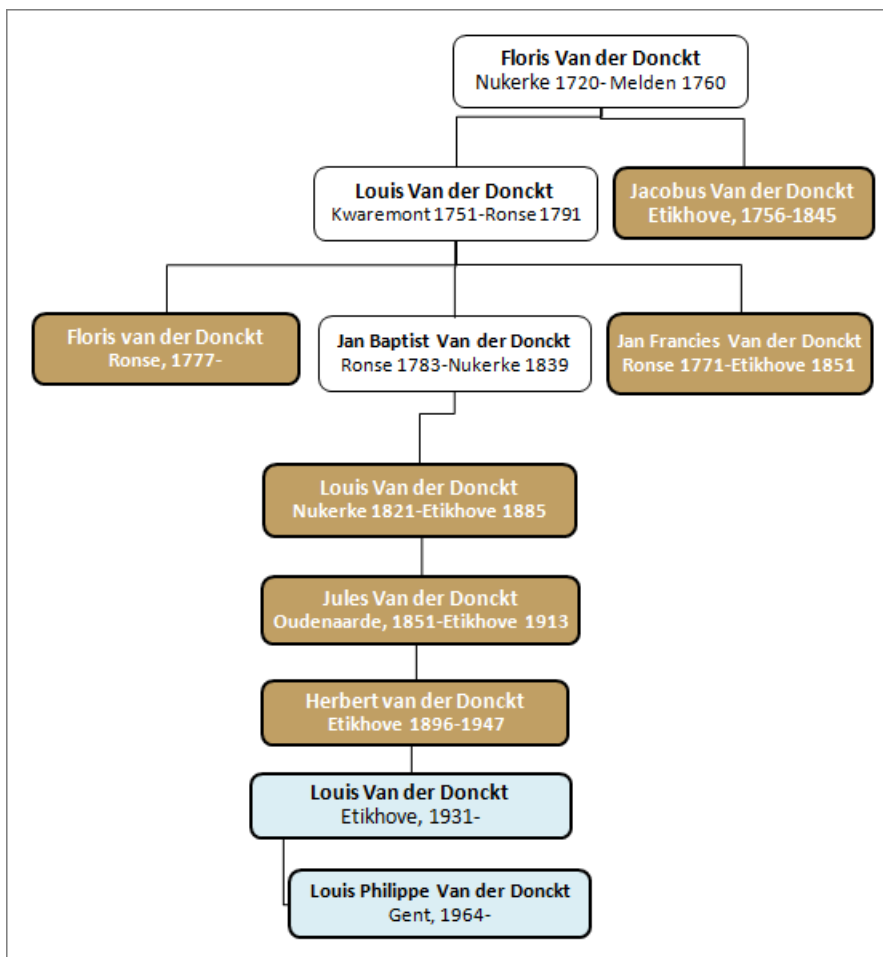

In **Nederboelare** treffen we een **Joseph Van der Donckt** (zie XVII.206, **brouwer**-herbergier, geboren te Michelbeke, maar ook afkomstig van **Zegelsem**. Zijn vader is namelijk Floris, broer van koster Pieter Antoon. Zijn zoon **August** zet blijkbaar de brouwerij verder, wellicht samen met een **Leander Van der Donckt**, vermoedelijk zijn broer.

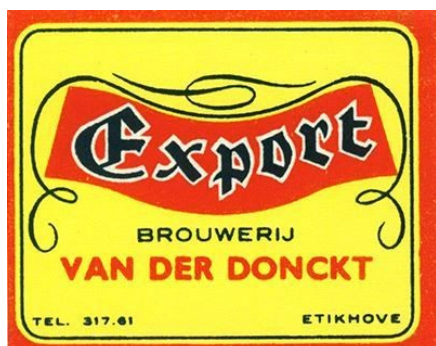
Het is echter te **Etikhove** dat we de langstlopende brouwersdynastie terugvonden. In bijgaand organigram kan je de opeenvolgende generaties volgen.

Via de *Inventaris bouwkundig Erfgoed*¹⁵ komen we te weten dat in de Bronnestraat te **Etikhove** een vierkantshoeve is bewaard, met voormalige brouwerij, "**De Fonteine**" genoemd, die minstens zou teruggaan tot de tweede helft van de 18de eeuw en vermoedelijk is opgericht in 1755. Op een bewaard fragment van de vroegere toegangspoort vindt men het jaartal 1796.

We hebben hier te maken met de locatie waar generaties lang het brouwersgeslacht Van der Donckt Etikhove en omgeving van bier voorzag.

Een bron in de onmiddellijke buurt, reeds vermeld in de 18de eeuw, wordt vanaf 1932 uitgebaat onder de naam "**Straalbronnen**". Dit bedrijf werd opgericht door brouwer **Herbert Van der Donckt** (zie XX.48) ten zuiden naast de brouwerij op grondgebied Nukerke. Zijn zoon **Louis** stopte met de brouwerij in 1956. Alleen de frisdrankenproductie bleef bestaan en die is vandaag uitgegroeid tot een bloeiend, trendzettend bedrijf.

¹⁵ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/27843>

Philippus (**Phlips**, zoals we het op de grafsteen lezen) werd dus de eerste in een lange rij kosteren Van der Donckt die hun ambt ononderbroken hebben doorgegeven tot in het laatste kwart van de 20ste eeuw zoals u kan nagaan in het organigram hiernaast. Hij volgde in 1682 als 27-jarige Aegidius de Haeyer op, die dat jaar overleed, en die twee jaar eerder dooppester en naamgever mocht zijn bij de geboorte van de toekomstige opvolger, **Egidius van der Donckt** (zie XIV.118). Deze zal evenwel geduld moeten oefenen tot hij als 43-jarige pas aan de beurt komt toen zijn vader in 1723 stierf na een ambts-termijn van eenenveertig jaar.

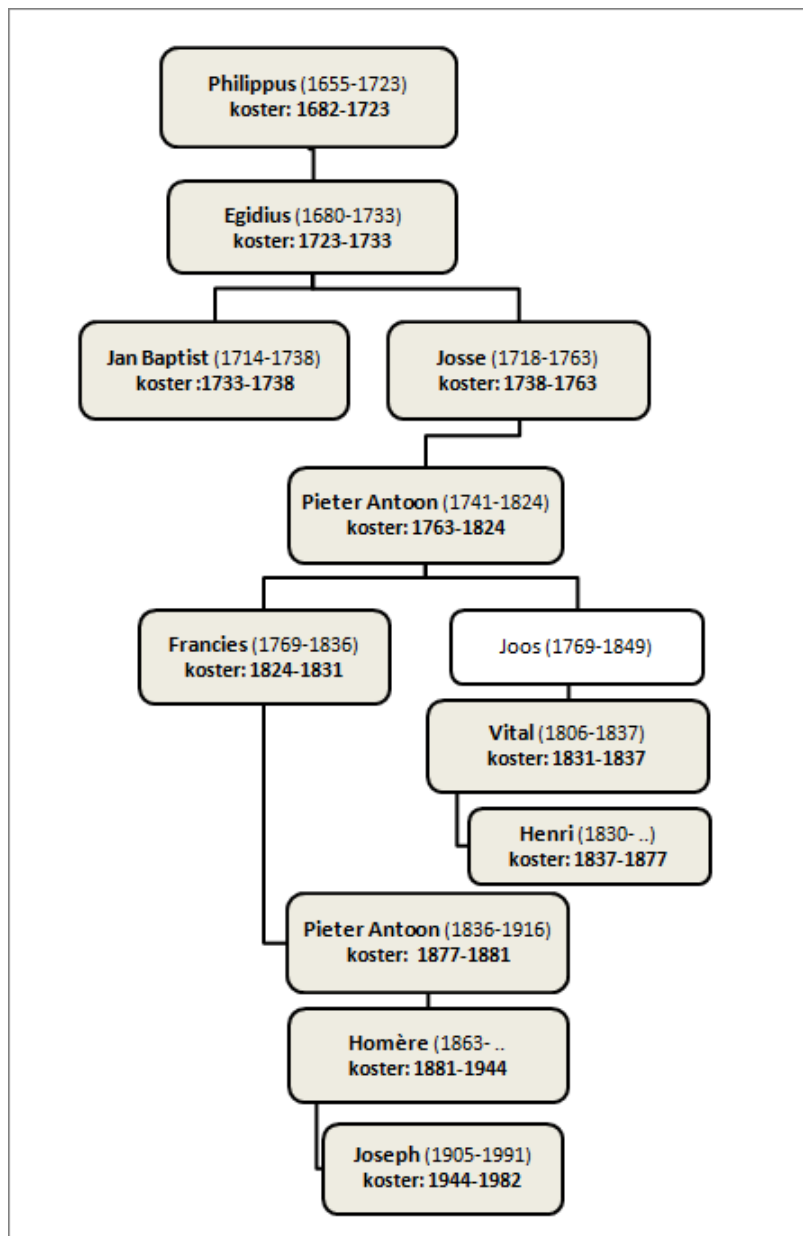
Tien jaar later is diens zoon **Jan-Baptist** reeds aan de beurt, maar die overlijdt reeds in maart 1738, amper drieëntwintig jaar oud (zie XV.149). Het jonge gezin blijft geen verdriet bespaard, want in diezelfde maand sterft ook het enige, drie maanden oude dochtertje Anna-Maria.

Zijn jongere broer, Judocus (**Josse**), ook pas twintig, is dan de opvolger-koster voor een loopbaan van 25 jaar (zie XV.152). Hij wordt ook schepen en de *pater familias* van een kroostrijk gezin van twaalf, wat tot een aanzienlijk nakomelingen-schap zal leiden.

Zijn oudste zoon, **Pieter Antoon**, is tweeëntwintig als hij in 1763 het ambt overneemt van zijn overleden vader (zie XVI.142). Hij zal 61 jaar lang heer en meester blijven in de sacristie en op het doksaal. (Al blijft het gissen of hij toentertijd al een orgel ter beschikking had). Wel weten we dat hij ook de kerkfinanciën beheerde. Van zijn hand is een register bewaard waarin hij o.m. de rente- en jaargetijdeninkomsten bijhield. (zie hieronder)

Als hij in 1824 op de gezegende leeftijd van 83 jaar sterft, had zijn zoon **Francies** die al vijfenvijftig was, reeds een carrière als dorpsonderwijzer achter de rug (zie XVII.167 op). De druk vanuit de familie deden hem wellicht de job aannemen, maar in 1831, vermoedelijk wegens het overlijden van zijn vrouw dat jaar, hield hij het voor bekeken. Hij had echter geen zoon-opvolger, en het kosterschap ging bijgevolg naar **Vital**, de zoon van zijn tweelingbroer Joos (zie XVIII.163 op blz. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**). Vital stierf echter reeds in 1837, slechts 31 jaar oud. Hoewel zijn oudste zoon, **Henri**, (zie XIX.122) amper zeven jaar was, werd hij blijkbaar toch 'titulair' koster benoemd, maar werd de functie van 1837 tot 1850 - tot Henri zijn opleiding tot kosterorganist had voleindigd - uitgeoefend door schoonbroer Charles De Lepeleire, de man van Vital's zus Francisca.

(Uit: In Zegelsem was de koster een Van der Donckt 300 jaar lang)

Pieter Van der Donckt, een straatlengte voor

Om deze **Pieter Van der Donckt** te situeren moeten we even terug naar onze Zegelsemse kostersfamilie. Hij blijkt immers de kleinzoon te zijn van koster Judocus (**Josse**) van der **Donckt** (zie XV.152).

De op één na jongste zoon van zijn twaalfkoppige kroost, **Ursmarus** (zie XVI.160), is zijn geluk gaan zoeken een eind buiten de invloedssfeer van de Zegelsemse kerktoren. Hij trouwde omstreeks 1781 met de zes jaar oudere Anne Marie De Veirman uit Kalken en vestigde zich als bakker te Gent, aan de Lange Schipgracht. Zij schonk hem eerst twee dochters, **Francisca** en **Rosa**, die, met hun vader als voorbeeld, allebei met een bakker trouwden. Daarop volgden twee zonen, en de oudste daarvan was **Petrus Joannes** ofte **Pieter Jan** (zie XVII.221).

Bij zijn huwelijk in 1814 was hij kruidenier, en woonde op de Dominikanerkaai. De ouders van zijn vrouw, **Philippina Wattel**, waren afkomstig van Tourcoing maar woonden in Gent op het St-Baafsplein. Vader Wattel was actief op de vastgoedmarkt en introduceerde zijn schoonzoon ongetwijfeld in deze branche. In de geboorteakten van zijn kinderen geeft hij als beroep 'grondeigenaar' op. Dat verklaart wellicht ook dat we Pieter Jan Van der Donckt herhaaldelijk zien verhuizen: In 1831, bij de geboorte van zijn dochter, woonde hij op de Rooigemlaan, in 1852, bij het overlijden van zijn vrouw was hij gedomicilieerd in de Sint-Pietersnieuwstraat, en bij zijn dood in 1863, in de Korte Ridderstraat.

Pieter Jan Van der Donckt was een bemiddeld, ondernemend en ambitieus burger geworden.

Hij liet in 1852 één der eerste winkelgalerijen bouwen, ontworpen door architect Louis Eyckens: aanvankelijk de Polkagang, later de **Vanderdonckdoorgang** genoemd, die de Vlaanderenstraat met de Brabant-dam verbindt.

De glazen overkoepeling bezorgde de galerij de bijnaam '**Glazen Straatje**'. Architect P.J. Goetgebuer verbouwde het reeds ca. 1860 en gaf het een neoclassicistisch uitzicht.

Heden ten dage is het bekend en/of befaamd om zijn raamprostitutie en de talrijke bordelen die er een onderkomen hebben gevonden. *Sic transit gloria ..*

Frans Joseph Octave Van der Donckt, kunstschilder

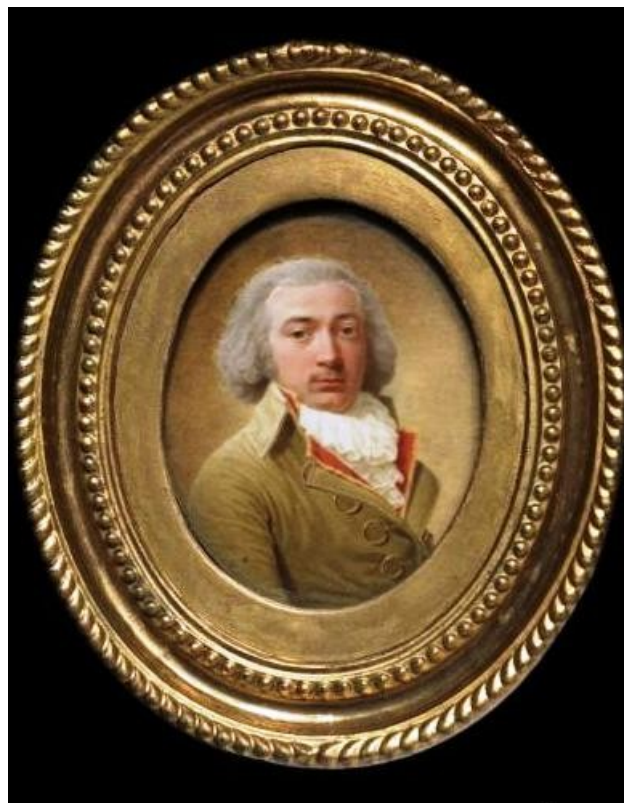
Franciscus Josephus Octavius (volgens het doopregister) zag het levenslicht op 30 juli 1757 te Aalst, zes maand na het overlijden van zijn vader.

Naar verluidt manifesteerde hij reeds als kind zijn tekentalent, zodat hij al les mocht volgen aan de Academie tijdens zijn humaniorastudies bij de jezuïeten.

De opheffing van de orde in 1773 maakte daar een einde aan, en zijn moeder en voogd besloten dat een commerciële toekomst voor hem was weggelegd, en stuurden hem in 1780 op stage naar een bevriende handelaar in Marseille. Tevergeefs echter, de jongeman kwijnde er weg, en mocht na verloop van tijd en van lieverlee terug naar de heimat, waar hij zijn passie voor het tekenen weer kon opnemen. Zijn moeder stemde er in toe dat hij zich in Parijs ging bekwamen, en dankzij voorspraak kreeg hij toegang tot de *Galerie du Duc d'Orléans*. Toen hij na drie jaar naar Brugge terugkeerde oogstte hij al succes en bewondering met zijn portretkunst, pasteltekeningen en miniaturen.

In 1789 verliet hij Brugge wegens oorlogsdreiging, en trok twee jaar lang op 'artistieke pelgrimstocht' langs de Italiaanse steden.

Uit eigentijds bronmateriaal weten we dat Van der Donckt zijn zelfportret¹⁶ reeds in 1789 geschilderd heeft, samen met dit van Paul De Cock, en vervolgens aan de Brugse academie geschonken heeft. Deze portretten oogstten alom in de kunstmiddens lof en bewondering, zodat hij zich bijna uitsluitend op de portretkunst ging toeleggen. In 1802 werd hij benoemd tot directeur van de Brugse academie, na het overlijden van De Cock. Ook vanuit zijn familiekring kreeg hij verschillende opdrachten, en wellicht het bekendste bij een breder publiek, is het portret van zijn nichtje, Sylvie De la Rue (zie hiernaast).

Zelfportret, 1789

¹⁶ Groeningemuseum Brugge, 5.8 cm x 7.0 cm, olieverf op ivoor op zilver, foto Hugo Maertens

Theodoor Van der Donckt, dokter, burgemeester, Kamerlid

In 1819, vrijwel onmiddellijk na zijn studies geneeskunde aan de Gentse universiteit, vestigde hij zich als huisarts te Kruishoutem, en twee jaar later vroeg hij jufvrouw **Frederica Blandina Vijvens** ten huwelijk (zie XVII.83). Zij was vier jaar jonger, en, hoewel in Kruishoutem geboren, was zij afkomstig uit het naburige Huise, erfgename van een voorname en steenrijke familie.

Het echtpaar betrok in de Hoogstraat een woning die zij met een siertuin, koetshuis, annex paardenstallen e.d., verfraaiden tot wellicht het meest prestigieuze herenhuis van Kruishoutem.

In 1823 werd hun eerste, en meteen ook enig, kind geboren: **Eulalie Victoria Louisa**.

Naar goede familiegeplogenheid zal ook zij zorgvuldig een levenspartner kiezen die in alle opzichten voldoet aan de strenge vereisten die al generaties lang golden inzake afkomst, aanzien en fortuin. Al kunnen diezelfde criteria vanzelfsprekend ook gehanteerd zijn door haar kandidaat-bruidegom, **Philippus Antonius Maria De Kepper**, een notariszoon uit Hamme, die het later ook tot notaris, burgemeester en volksvertegenwoordiger zal brengen.¹⁷

In 1831, meteen na de oprichting van het Belgisch koninkrijk, wordt Theodoor schepen, en in 1836, als de provinciestructuur wordt opgezet, provincieraadslid. Hij wordt aangesteld als **burgemeester** van Kruishoutem in 1848.

De jaren tevoren had hij zich bijzonder verdienstelijk gemaakt door onverschrokken zijn plicht te vervullen toen een bijzonder hevige cholera-epidemie Kruishoutem en omstreken teisterde en talloze slachtoffers maakte, waaronder zelfs drie geestelijken en drie geneesheren. Bovendien kende ons land in die periode mislukte aardappeloogsten met hongersnood en veel miserie tot gevolg. Als burgemeester ijverde hij voor de bouw van de nieuwe kerk (1855), een nieuw gemeentehuis en een gemeenteschool (1875). Hij zorgde voor de oprichting van de brandweer door o.m. twee draagbare pompen aan te kopen (1850).

Het was ook op zijn initiatief dat in het oude gemeentehuis, gelegen in het Pompstraatje, een leerwerkhuis of wefschool werd ingericht. Dat bezorgde hem toen heel wat nationale weerklank.

Tevergeefs heeft hij echter getracht om een spoorlijn langs Kruishoutem te laten aanleggen. Dat plan werd blijkbaar ook door de plaatselijke bevolking met veel argwaan bekeken.

Op 8 juni 1852 wordt hij voor de Katholieke Partij verkozen tot lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, en in 1856 geridderd in de Leopoldsorde.

Zijn zwierige handtekening

¹⁷ Zie zijn volledig curriculum op: www.odis.be/lnk/PS_4913

negher

Gheprocentiert byde.
omvattelycke in persone, goot & hieeren
en thien, Chailin Gurchme
en Schipraag, hie & Stout Chailin Gurchme. Ende
van dede, ghedenoncert Schepenen der pinc hie ende
ter presentie van Joannes heeretfick hede van unkercke
van de, ende franchis
vander Douck alle dyse
huy selte ende hoort in dede.
Dede, 18. dy ghe. 1714

Staat vres Ende Gher-

statis van goede in baete ende
schade die sull dede, voor et hede
wort ghemaect ende schriftelyck
onghyghheit, by franchoise vander
Guillaume all weduwe
vande hieere ende handrygge Oera, te, Stoif
vande hieere van Abraham vander Douck
Stevens onalder, binde, dede
vande hieere van Oe van d'Jung byle
hiede, dede, hebende, acht enghelnetey
ghedant ende met dede handrygge Roudant
ghewant al hem hede, hufdelyck, gheproceert
vande van acht kuder, met alder, Joannes
vande, dede,

son sehan fille sehan de lai fin sanon a tout ke ion pai mi z pui mon moe z pui z herard die z enoit de
 de wadingmont men ki on a nous vendi z ves pi bien z a loi. Al abesse z ay conent de beauchen sein esant del ordne
 sainte clare demorant a pecheuhen toute le distine ke ion a moie enle pache de quiti mon ke ion z herard mes
 on on emenes en fiel de z herard de le donet z de me dame se mer e z anons donne pour cent quat vint lit
 d'argent z si li dit vendis et fait pui les hommes z herard de le donet si list a sanon pui lovi de her chone p
 villange de quiti enons sillon de le dale sillon le manem sehan dou brillec z pui on eilhan z pui on
 rement de herard de le donet leu saxon z nous sehan fille sehan de lai z herard de wadingmont sel ba
 rons devant die anons enconent z pui met on pui nous z pui nos honf se dit z distine a wading
 ale die abesse z an die conent de tous expectement ki pui nous p nous aneser us z pui eilhan z pui onent mo
 non z eant offer de d'argent se anony eilhan z eilhan a ce bien z fer mement z emi nous abejon nous
 nos honf z tout nos biens z nous a herard de le donet kal offer met le vendis devant die z si met se sey
 sanel a ces lettres moie nos s'ant. z son herard de le donet pour mi z pui me dame me mer e reconois
 le vendis et fait bien z a loi enli ke die est z le loe si ee z offer me z i enonce a tout son s'ant pour mi z
 pui me dame me mer e en pui empi us son mi a tout die ois z a tout se nuel ke se p'oit a vou ale
 distine devant die z lai n'it z met en moie z m'it enle die abie de beauchen. En emorignade z en seure
 de toutes les choses devant die. sont sehan fille sehan de lai z herard de die z enois de wadingmont z
 herard de le donet. avous nos s'ant mis a ces present et lettres ki fu ent fait et z donne l'an
 de crisse. mil. cent. quat vint z onse. el. mois de febre

Charter 1291 (inventaris nr. 14 – beschrijving in cartularium nr. XI)

Stamlijst van Gheeraert van der Donct

Generatie I

- I.1 **Gheeraert van der Donct**, vermoedelijk geb. ca. 1250.
*Geeft toelating in 1291 tot het verkopen van tienden op zijn leengrond te Kwaremont aan de abdij van Beaulieu te Petegem.*¹⁸
Kinderen:
1. **Gheeraert** (zie II.1).
 2. **Anna** (II.3), ged. ca. 1286, overl. vóór nov. 1335.
Huwft ca. 1308 **Bartholomeus van Kerckhove** (II.2), geb. ca. 1280.
*Vermoedelijk zoon. van Ludovicus van Kerckhove, die men heet van der Varent.*¹⁹
 3. **N. van der Donct** (II.5), geb. ca. 1290.²⁰
Huwft ca. 1315 **Nicolaas van Kerckhove** (II.4), geb. ca. 1290, overl. vóór 1372.

Generatie II

- II.1 **Gheeraert (II) van der Donct**, zn. van I.1, vermoedelijk geb. ca. 1280.
*Wordt in april 1315 vermeld als verwant, langs vaderszijde, met Elisabet van Woussinghen, dr. v. Olivier en gehuwd met Jan van Tieghem.*²¹
*In de de opstand van de 'ledichgangers' (zo werd de lagere adel - en bij uitbreiding het stadspatriciaat - wel eens genoemd) sluit hij zich aan bij sympathisanten van de graaf die het opnamen tegen de Gentse weversgilde onder leiding van Jacob van Artevelde in 1342.*²²
Vermoedelijk zonen van hem:
1. **Gheeraert** (zie III.1).
 2. **Joos** (zie III.3).
 3. **Goessin** (van de Nieuwerborch) (zie III.5).
 4. **Arnout** (Arent) (III.6), geb. ca. 1319, overl. vóór 1407.
Ook betrokken, als jonge man, in 1342 bij de opstand van het Oudenaards patriciaat tegen Jacob van Artevelde.
 5. **Amand** (III.7), geb. ca. 1321, *eveneens vermeld bij de opstand in 1342.*

Generatie III

- III.1 **Gheeraert (III) van der Donct**, zn. van II.1, vermoedelijk geb. ca. 1315.
*Nam samen met zijn vader deel aan de opstand tegen Artevelde. Was blijkbaar op dat ogenblik, 1342, reeds in dienst van de graaf, en werd schildknaap in 1349.*²³ *In een keure van 7 april 1350 wordt hij aangesteld door de schepenen van Gedele te Gent tot controleur van de rekeningen van ene Justaes van Patvoerde. Datzelfde jaar wordt hij (of zijn vader) vermeld als voogd van Maria de Mortagne*

¹⁸ Zie hoger: 'Ons verhaal begint in 1291' p. 89

¹⁹ S.A.Oudenaarde, Wezerie, I, f° 6 v°.

²⁰ Voornaam niet bekend, zou ook een nicht van Geeraert kunnen zijn

²¹ Archief van de familie Storme te Brugge, verkoop van de heerlijkheid Basseghem te Kaster.

²² N. DE PAUW. *Audenarde sous Artevelde*, in: H.G.O.K.O, IV, p. 155-169 & V, p. 169-199.

²³ TH. DE LIMBURG-STIRUM, *Cartulaire de Louis de Maele*, p 49, n°XLIV.

XVIII.583 **Robert Constant Victor Joseph Van der Donckt**, zn. van XVII.630 en XVII.631, geb. op 29-09-1908 te Sint-Maria-Horebeke, overl. 15-02-1971 te Huise, er begr. op 20-02-1971, *huisarts*.

Huwt op 06-09-1934 te Wannegem-Lede **Maria Leonia Jeanne Julia Thomaes** (XVIII.584), geb. op 06-09-1914 te Wannegem-Lede, overl. op 21-03-1992 te Etikhove, begr. op 28-03-1992 te Huise, dr. van **Franciscus Maria Jozef Thomaes** en **Maria Antonetta Lea Persoons**.

Uit dit huwelijk:

1. **Hubert Victor Leon Maria** (zie XIX.391).
2. **Ignas Jozef Leon Maria** (zie XIX.393).
3. **Rafaël Alfred Antoon Maria** (zie XIX.395).
4. **Maria Leona Louise** (zie XIX.398).
5. **Laurent Karel Maria Vincent** (zie XIX.399).
6. **Jacques V.J.M.** (XIX.401), geb. op 03-01-1944 te Huise, er overl. op 18-03-1944 en begr. op 21-03-1944.
7. **Rita Victorine Marie Josée Lea** (zie XIX.403).
8. **Jacques Leon Georges Maria** (zie XIX.404).
9. **Luc Marie Madeleine Hubert** (zie XIX.406).
10. **Cécile Maria Sylvie** (zie XIX.409).

Het is inmiddels 110 jaar geleden dat ons va/grootva **Robert Van der Donckt** het levenslicht zag. Als vader van tien kinderen, vijftwintig kleinkinderen en (tot dusver) tweeënveertig achterkleinkinderen willen we hem voor de gelegenheid als een heuse **stamvader** even op het schild hijsen. Toen hij in 2008 een eeuw geleden geboren werd, hebben we hem op onze familiewebstek²⁴ met foto's en enkele markante herinneringen opnieuw tot leven gewekt.

Door zijn al te vroege heengaan is hij immers zelfs voor de meeste kleinkinderen een grote onbekende gebleven. Aan de hand van enkele thema's hebben we er zijn nagedachtenis willen schetsen, en wat hieronder volgt is er een bewerking van. Het was geenszins de bedoeling een hagiografie samen te stellen, want onze pa diezelfde een man van weinig woorden was, zou zich daarbij als eerste ongemakkelijk hebben gevoeld. Maar niettemin toch een bescheiden eerbetoon aan een vaderfiguur die ons te vroeg is ontvallen, die we graag, net als moeder, wat langer in ons midden hadden gehad. Die ons zelf nog zo veel te vertellen had, en aan wie wij nog gaarne de escapades hadden willen etaleren van een nakomelingschap waar hij zo bijzonder trots op was.

Toen Robert Constant Victor Jozef **Van der Donckt** op 29 september 1908 in het landelijke Sint-Maria-Horebeke geboren werd, zal dit in alle betekenissen van het woord een blijde en welkome gebeurtenis zijn geweest. Zijn ouders waren het jaar voordien getrouwd en waren bepaald geen twintigers meer. Vader **Victor** (zie XVII.630) was al 43 en moeder Leonie 38. Het was blijkbaar een traditie in de familie, want ook de grootouders waren er laat aan begonnen: grootvader Jozef was 47 en grootmoe Dorothea was eveneens 38 toen hun zoon Victor werd geboren. En ook in de twee generaties ervoor werd er niet getrouwd voor je de dertig voorbij was. Dat had ongetwijfeld

Groepsfoto 'Moeder Oudenaardse' 1928-1929. Ons va/opa staat helemaal linksboven, met op de achtergrond de toren van de gloednieuwe univeristeitsbibliotheek.

1932-1934: van Horebeke, Huise en Lede

Na zijn promotie in 1932 besloot hij in Huise een huisartsenpraktijk te beginnen.

Waarom verkiest een jonge, pas afgestudeerde dokter Huise boven Sint-Maria-Horebeke, zijn geboorteplaats, om een huisartsenpraktijk te beginnen ? Niet zo evident: beide landelijke dorpen liggen een heel eind van elkaar verwijderd, gescheiden door de Schelde, elk in een totaal ander attractiegebied, maar ook qua mentaliteit nogal van elkaar verschillend. Wel, de 'mondelijke overlevering' zegt dat zulks het gevolg was van een 'ruilafpraak' met een collega-jaargenoot. Die zag het om familiale redenen niet zitten in zijn eigen dorp een praktijk te starten en stelde derhalve aan ons vader Huise als vestigingsplaats voor. Bovendien was het mooi meegenomen dat deze gemeente

wellicht met ongeduld uitkeek naar een nieuwe huisarts, vier jaar na het overlijden van dokter J.B. Van Cauwenberghe. Hij wist als woonst en voor zijn praktijk een bescheiden herenhuis te huren, schuin tegenover de kerk. Langer dan twee jaar duurde zijn vrijgezellenbestaan evenwel niet. Cupido lag immers op de loer, niet in Huise zelf, maar in Lede, godbetert, een nog onoglijker buurdorp, een paar kilometer verderop. Daar woonde voorwaar een bevallige jonge meid die hij in volle winter voor het eerst had opgemerkt, warm ingeduffeld, maar elegant aan 't schaatsen, zoals hij, op de kasteelvijver.

Huise, Dorpsplein. Het huis met hek aan de voortuin was de gezinswoning van 1934 tot 1948